

Informazioni su questo libro

Si tratta della copia digitale di un libro che per generazioni è stato conservata negli scaffali di una biblioteca prima di essere digitalizzato da Google nell'ambito del progetto volto a rendere disponibili online i libri di tutto il mondo.

Ha sopravvissuto abbastanza per non essere più protetto dai diritti di copyright e diventare di pubblico dominio. Un libro di pubblico dominio è un libro che non è mai stato protetto dal copyright o i cui termini legali di copyright sono scaduti. La classificazione di un libro come di pubblico dominio può variare da paese a paese. I libri di pubblico dominio sono l'anello di congiunzione con il passato, rappresentano un patrimonio storico, culturale e di conoscenza spesso difficile da scoprire.

Commenti, note e altre annotazioni a margine presenti nel volume originale compariranno in questo file, come testimonianza del lungo viaggio percorso dal libro, dall'editore originale alla biblioteca, per giungere fino a te.

Linee guide per l'utilizzo

Google è orgoglioso di essere il partner delle biblioteche per digitalizzare i materiali di pubblico dominio e renderli universalmente disponibili. I libri di pubblico dominio appartengono al pubblico e noi ne siamo solamente i custodi. Tuttavia questo lavoro è oneroso, pertanto, per poter continuare ad offrire questo servizio abbiamo preso alcune iniziative per impedire l'utilizzo illecito da parte di soggetti commerciali, compresa l'imposizione di restrizioni sull'invio di query automatizzate.

Inoltre ti chiediamo di:

- + *Non fare un uso commerciale di questi file* Abbiamo concepito Google Ricerca Libri per l'uso da parte dei singoli utenti privati e ti chiediamo di utilizzare questi file per uso personale e non a fini commerciali.
- + *Non inviare query automatizzate* Non inviare a Google query automatizzate di alcun tipo. Se stai effettuando delle ricerche nel campo della traduzione automatica, del riconoscimento ottico dei caratteri (OCR) o in altri campi dove necessiti di utilizzare grandi quantità di testo, ti invitiamo a contattarci. Incoraggiamo l'uso dei materiali di pubblico dominio per questi scopi e potremmo esserti di aiuto.
- + *Conserva la filigrana* La "filigrana" (watermark) di Google che compare in ciascun file è essenziale per informare gli utenti su questo progetto e aiutarli a trovare materiali aggiuntivi tramite Google Ricerca Libri. Non rimuoverla.
- + *Fanne un uso legale* Indipendentemente dall'utilizzo che ne farai, ricordati che è tua responsabilità accertarti di farne un uso legale. Non dare per scontato che, poiché un libro è di pubblico dominio per gli utenti degli Stati Uniti, sia di pubblico dominio anche per gli utenti di altri paesi. I criteri che stabiliscono se un libro è protetto da copyright variano da Paese a Paese e non possiamo offrire indicazioni se un determinato uso del libro è consentito. Non dare per scontato che poiché un libro compare in Google Ricerca Libri ciò significhi che può essere utilizzato in qualsiasi modo e in qualsiasi Paese del mondo. Le sanzioni per le violazioni del copyright possono essere molto severe.

Informazioni su Google Ricerca Libri

La missione di Google è organizzare le informazioni a livello mondiale e renderle universalmente accessibili e fruibili. Google Ricerca Libri aiuta i lettori a scoprire i libri di tutto il mondo e consente ad autori ed editori di raggiungere un pubblico più ampio. Puoi effettuare una ricerca sul Web nell'intero testo di questo libro da <http://books.google.com>

This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google[™] books

<https://books.google.com>

EPISTOLA

R. P. N. CLAVDII

Aquauiuae Præpositi Gene-
ralis Societatis Iesu

*Ad Prouinciales eiusdem Societatis ,
Monita complectens, formandis Conciona-
toribus accommoda .*

VE M A D M O D V M no-
stræ Societatis hic est finis ,
nō solū saluti , & perfectione
ni propriarum animarum ,
(vt loquitur B.P.N.Ignatius)
cum diuina gratia vacare ,
sed cum eadem impensè in salutem , & per-
fectionem proximorum incubere ; ita etiam
media , quibus illi iuxta nostram vocatio-
nem iuuentur , hæc suppetunt , quæ pariter
ab eodem B.P.indicantur , oratio videlicet ,
sancta desideria , confessiones , spiritualia
exercitia , colloquia priuata , conciones . Et
verò concionandi ministerium , si probè exer-
ceatur , non dubium quin sit ad lucrum ani-
marum aptissimum . Sic quippe Sanctus
Petrus sibi à Domino dictum audiuit , Ex
hoc eris homines capiens .

Ad illud autem munus pro dignitate

A obeun-

2 DE FORMANDIS

obeundūm, plurimā in Societate adiumentā subministrantur : impedimenta si qua existunt, ea pauca sunt ; & à quibus, si quidem planè velimus, expedire nos haud magno negotio possimus. Quoniam ergo de hoc ipso arguento dicere aliquid in præsens instituimus, idque vehementius inculcare, quod breuiori epistola missa ad Prouinciales 14. Augusti 1599. commendaueramus ; ita rem omnem perstringemus, vt de adiumentis agamus primū, tum de impedimentis, postremò de medijs, & industrijs, quæ ad id munus perfectè exsplendum non parum conferant.

Primum Ca- Primum adiumentum est, opinio virtutis, ac probitatis : in qua opinione ferētūlūmentis. sunt nostri apud omnes, tanquam Societas religiosi. Huius verò existimationis **4. de Doct.** tanta vis est, vt dixerit S. Augustinus, Habet autem, vt obedienter audiatur, quantacumque granditate dictionis maius pondus vita dicentis. Ergo cauebunt nostri diligentissimè, ne quos præ se ferant minus reète compositos animi motus, ne nimia corporis curam, ne ambitionem honoris, aut quemlibet denique alium immoderatum affectum. Quibus rebus fit plerumque, vt apud sœulares, quamuis alioquin ab eiusmodi vitijs non alienos, nonnihil de Concionatoris nomine, & existimatione depe-
c. 27. reat.

CONCIONATORIBVS. 3

reat. Eandemque ob causam non se nimium dabunt in familiaritatem extenorū; sed solummodò quatenus id eorum spiritualis postulabit vtilitas: nam quæ propriùs inspectantur, ea quoque manifestius, quid in se habeant vitij, demonstrant.

2 Sua habere ordinata studia, & quidem necessarijs vacua distractionibus, nisi quib[us] sponte se implicare forte quis velit. Inde verò consequitur, vt homines Societatis solidam nanciscantur doctrinam, tutèq[ue] loqui valeant. quæ res magno vtiique est adiumento: quemadmodum è cōtrario quisquis sana est mente, timidior certè redditur, atque ad dicendum impeditior, si quod dicit, non adeò exploratum habet, vt in reprehensionem incurrere iure non posse credat.

3 Priuato studio sacræ Scripturæ, ac legendis Pátribus incumbere; tempusque huic studio destinatum habere liberum, iuxta nostram Instructionem, quam diligenter obseruari peroptamus. Infr. 2. §. 7.

4 Vberrima ad dicendum quasi obuiā materia, quę videlicet à plerisque eruditis, graubusque Doctorib[us] aucta plurimum est, & hactenus digesta sapienter. Maximè verò cum de Societate non pauci, & Scripturis sacris exponendis, & alijs argumentis pertractandis, eiusmodi conscripserint

A 2 libros

4 DE FORMANDIS

libros, ut ingentes collectos thesauros nulle prope labore eruere inde cuius liceat.

5 Tempestiuè in Collegijs , ipsaque iuuentute , concionandi ministerium inchoare; accedente ad exercitationem opera , & instructione Præfectorum, cæterisque necessarijs adiumentis. Qua ex re, perinde atque ex frequenti animi reflexione , dum sèpius coram doctis, rectèque dijudicantibus dicere contingit , facilè quis hoc assequitur , vt firmo, synceroque iudicio liberè, animosè, ac limatè dicat.

6 Multos, ac bonos audisse Prædicatores. qua tamen in re iudicio est opus : Ideo cauebunt Superiores , ne nostri ad eos accurrant, à quibus vitia potius addiscant .

7 Sed plusquam credi possit, negotium promouet, potioresque nobis partes conciliat, & materia de qua dicimus ; & auditores, apud quos dicimus; & auctoritas, maiestasque munieris . Dicimus enim tanquam superiores, & magistri, non coram Senatu , aut populo, ad modum antiquorum oratorum, Demosthenis, Ciceronis, & similium , de rebus ad rem publ. spectantibus, deliberando, vel consultando ; accusando, vel defendendo singulares personas; vel adhibendo panegyricos ad virtutes , aut præclaras cuiuspiam celebranda facinora: sed agimus de singulorum audientium negotio maximo .

CONCIONATORIBVS.

mo; & summis utilitaeibus, qua vna re nihil auditur libentius. Et si quidem docemus, doctrinam proferimus diuinam, propter quam fides ipsa, quæ in auditorum pectoribus residet, eosdem beneulos reddit, ac dociles, necnon ad assentiendum faciles. Quod si delectare sit animus, nihil usquam verbo Dei, & Scripturis sacris est delectabilius. Ideò quippe ait Propheta, Dilexi mandata tua super aurum, & topazion. Item, Quam dulcia fauibus meis eloquia tua! super mel ori meo. Hanc enim per se vim habet, ut vel nudè prolata delectent. Præterquam quod historiarum varietas, quæ inibi continetur, mirum in modum recreat audientes: metaphoræ item, & psalmorum poësis. Proverbia autem, & sententia Salomonis, similia quoque ac dissimilia, si loco ponantur, ac tempore, sunt profecto (ut cum Scriptura loquar) tanquam mala aurea in lectis argenteis, vel inauris aurea, & margaritum fulgens. Verum de ornatu nimio ad oblique 4. de Doctr. etandum adhibito, rectè D. Augustinus. Nec illa suauitas, inquit, delectabilis est, qua nō quidem iniqua dicuntur, sed exigua, & frigida bona spumeo verborum ambitu ornantur, quali nec magna, & stabilia decenter & grauiter ornarentur. Si tertiam deinde, ac præcipuam oratoris partem consideremus (quæ in persuadendo, affectibusq;

A 3 con-

6 DE FORMANDIS

(concitandis posita est) quis dubitat quia verba, resque diuinæ sint veluti sagittæ acutissimæ ? Testatur verò S. Augustinus, Philosophos ipsos, ac Rhetores, quamuis diuinæ sapientiæ forent expertes, dixisse tamen, pluris æstimandum, si diceret orator sapienter, ubi non posset eloquenter. Tum idem Sanctus subiungit, Sapienter autem dicit homo tantò magis vel minus, quantò in Scripturis sacris magis, minusve proficit. Deinde cap. 12. hæc addit, quæ ad mouendi rationem spectant : Sicut delectatur auditor, si suauiter loquaris ; ita flectitur, si amet quod polliceris ; timeat, quod minaris ; oderit, quæ arguis ; quæ commendas, amplectatur, & quæ sequuntur. E quibus omnibus, ut liquet, ampla dicendi materia subministratur. Cum ergo Christiani Ecclesiastæ finis sit longè sublimior, magisque necessarius, quam cuiusvis prophani oratoris ; materia verò prorsus alia ; cumque ijdem Concionatores sint veluti Legati a Deo missi (ita enim Dominus olim ad Prophetas, Hæc dices populo huic ; &, Hæc, & hæc dicit Dominus: ad Hieremiam item, Dedi verba mea in ore tuo. Sic D. Paulus, Legatione pro Christo fungimur, tanquam Deo exhortante per nos) debent sanè ipsius, a quo mittuntur, Principis verbis, quoad possunt, legationem exponere. Atq; hinc

CONCIONATORIBVS. 7

hinc sit, ut non eadem, sed planè diuersa esse debeat vtriusque oratoris dicendi ratio. Res enim grandiores grandius quoque postulant genus orationis. Cæterum cùm res illæ, quæ a secularibus oratoribus tractantur, possint nunc paruz esse, nunc magnæ, prout maiorem, aut minorem utilitatem continent, nempe cùm de pecunia, aut de hominum vita, ac similibus agitur: in his tamen nostris (quandoquidem omnia, ut idem S. Augustinus ait, maximè quæ è loco superiori populis dicimus, ad hominum salutem, nec temporalem, sed æternam referre debemus, ubi etiam cœwendus est æternus interitus) in his inquam nostris, omnia sunt magna, quæ dicimus. Ideoque subiungit. Oportet igitur eloquentem Ecclesiasticum quando suadet aliquid, quod agendum est, non solum docere, ut instruat; & delæctare, ut teneat; verum etiam flectere, ut vincat. Concludam autem primum hoc caput illæ S. Bernardi sententia, quæ complectitur omnia. Est, inquit, funiculus triplex, qui difficile rumpitur, ad extrahendas animas de carcere Diaboli, & trahendas post se ad regna cœlestia, si rectè sentias; si dignè proloquaris; si viuendo confirmes.

Impedimenta porrò licet multa sint pauca tamen duntaxat perstringam.

Est Intentionis obliquitas, cuiusmo-

In Cant.
serm. 16.

Secundū Ca-
put de Impe-
dimentis.

3. DE FORMANDIS

diesset, prædicare seipsum potius, ac laudem sectari, quam auditorum utilitatibus propter Deum consulere. hæc enim res non modò minuit, aut prorsus tollit meritum: sed etiam, cum circa finem erretur, incredibile est quād detorqueat media, eaque deprauet. Ijs porro qui sic peccant, si quidem res succedit ex voto, ut siue ob actionis, distinctionisve concinnitatē, siue ob aliud quoduis naturale donum, frequenti concione audiuntur; successu ipso redunduntar in dies magis vani, ad correctionem difficiliores, suarumque rationum retinentiores. sin autem minime succedit, tum verò cum se sua spe frustratos videant, mirum quād pusilli, quād abiecti fiant animi, quād melancholicī. Dum interea qui recta intentione, qualetcumque talentum à Domino Deo acceperint, ad eiusdem gloriam, & animarum salutem illud impendunt, iugi latitia perfruuntur, & nouo semper spiritu labores obeunt. Dominus autem eorum labores inutiles esse non sinit, quin potius exiguae sententiayberem largitur messem.

4. Incautus delectus in studij materia, consecrandis prophanis auctoribus, historijs, hieroglyphicis, poëtis, & alijs id genus, dum quis eruditio nomen inde aucupatur, quasi Mathematicam norit, Astrologiam, Medicinam, Anatomiā, Phisiognomiam,

& ip-

CONCIONATORIBVS.

& ipsam (si Deo placet) Alchimiam . nec erubescit earum rerum ostentare notitiam , quas maiore cum laude , & opinione religiositatis se ne intelligere quidem ostenderet .

3 Inordinatum studium , minimèque firmum , dum quis hic , illic sparsim aliquid legens , nusquam figit pedem : nec inspicit vbinam effodiat , vnde thesaurum eruat . Qui verò eiusmodi est , magnam vtique facit temporis iacturam , nec debitam sibi comparat supellectilem .

4 Non obseruare diligentius , neq; meditari , quæ leguntur in Scripturis sacris . Quò fit , vt plerique excidant , ac veluti neglecti pereant thesauri : idque , quod dicitur , languide , ac iejunè dicatur .

5 Lectione quidem percurrere Sanctos Patres , sed exigua mentis applicatione , leuiq; adhuc studio , ad eruendas materias , quæ postmodum futuræ sint vsui . Atque hic longè fallitur , qui cùm aliquem sibi leuem , ac futilem conceptum efformariat , tum Sanctos Patres in eum solùm finem euoluunt , vt reperiant quo sua commenta confirmare queant . Quasi verò utilius , expeditiusq; non foret , ex ipsis augustissimis fontibus aquas hauire , quæ nullo postea negotio , quò potissimum expediat , deriuentur , sua ipsorum verba , tum auditorum pectora irrigatur .

A 5 Me-

10 DE FORMANDIS

6 Memoriæ ostentatio, quæ profectò magnopere quemuis dedecet in historijs etiam adducēdis, rebusque prophanis; quibus népe non nisi modicè, ac scienter vtendum, si quando grauitatis aliquid habeant, & ad virtutem exacuant; inde videlicet stimulos admouendo, quòd vel ab ipsissimis prophanis auctoribus, virtutis quoq; splendor nobis demonstretur. At illa ipsa ostentatio in sacris Scripturis, ac sanctis Patribus nec laudem habet ullam, neque utilitatem, si crebræ, ac variæ, non inculcato sententiarum pondere citationes adducantur. hæ siquidem lectionibus conueniunt potius ad indicāda loca, vnde doctrina erui possit, atque confirmari, quam sacris concionibus quæ alium sibi finem proponunt.

7 Perlegere quosdam è Sermonarijs, vt vocant, qui temerè plerumque Scripturis abutuntur, conceptusque vanos, ac futilles consequantur, qui quo plus habet nouitatis, longiusq; absunt ab humana cogitatione, tanto magis Cōcionatoribus ipsis videntur arridere, quasi exquisitam illam rationem attingere alius nequeat ullus. Adeoq; grauiter his conceptibus, & commentis in errorem impelluntur nonnulli, vt se utilius in eiusmodi librorum, quād in Sanctorum Patrum lectione ponere tempus arbitrentur: propterea quod non perinde in his, atq; in illis

C O N C I O N A T O R I B V S .

illis talia commenta reperiant. Atq; in hoc quidem minimè falluntur : nam Sanctorum Patrum conceptus firmitatem habent, medullam spiritus, multamque ad permouendos, oblectandosque animos efficacitatem : quin & ipsa per se cuiusdam Sancti auctoritas pretiosiores illos , atque commendabiliores efficit .

8. Affectatus dictionis ornatus . in quo quidem grauissimè peccatur, non modò contra quam deceat oratorem ecclesiasticum sed etiam aduersus eam artem, quam prophani Rethores tradidere; vt liquet ex Aristotele, Cicerone , & alijs artis eius magistris. Hic porro innumeris penè modis errari contingit, crebra videlicet epithetorum usurpatione, tum adhibendis phrasibus poeticis, nimirumq; exquisitis; audacioribus ite, atque frequentioribus metaphoris, longioribus circumscriptionibus earum rerū, quæ uno, simplicique vocabulo essent contentæ ; multarum quoq; rerum enumerationibus , veluti virtutum, aut vitiorum, quæ recto deinde, necnon inuerso iterum ordine repetantur: adhæc inuestigandis vocibus antiquis, obsoletis, recens inuentis , compositis , aut deriuatis, usurpatis interdum (vt de Italicis exemplum afferam) à Boccatio, vel poëtis , alijsve, qui lingua gnari, ac bene periti videri voluerint . Et sunt, qui quo minus in-

12 D E F O R M A N D I S

telliguntur, eò maiore apud auditores admirationem se habere credant. His verò plerumq; accidit, ut spectatoribus exhibeat alterius quasi panni vestem sericis aliquot particulis assutis: iusto tamen Dei iudicio, quod ipsa docet experientia, risui sint, atque ludibrio apud eos, quibus lingua, aut nativa, aut probè cognita est. Ideò S. August. In ipso, inquit, etiam sermone malit rebus placere, quam verbis; nec doctor verbis seruiat, sed verba doctori. Ceterum et si referre non sit animus, quod Seneca, & alij graues dixerunt philosophi de sermone philosophico, plenoque dignitatis; prætermittere tamen non possum, quod à Plutarcho notatum video, hanc scilicet exquisitam, & à communi visu abhorrentem verborum exornationem, atque traductionem tenebras potius rebus effundere, quam splendorē afferre. Ait siquidem, interrogatum Melanthiū de Diogenis tragœdia quid sentiret, respondisse, eam se non vidisse, propterea quod ita verbis obscurata inuolueretur, ut perspici non posset. hoc autem ideò adiecit, ut quod antea dixerat, confirmaret: ornatius nempe, abundantiusque dicendi genus auditorum animos adeò perstringere, ut ipsi rem, qua de agitur, capere nequeant. Per multa item de eodem arguento differit, & profert exempla, quæ percenfere nihil attinet. sat quippe mihi erit capit

Tract. 28.

Lib. de auditione.

CONCIONATORIBVS. 13

put hoc concludere illa memorabili S.Hie-
ronymi sententia, istiusmodi Concionatores
redarguentis in hæc verba . Iam enim & in

Li. 3. Com.

ad Gal. in s.
Præmio.

Ecclesijs ista queruntur, omissaque Aposto-
licorum simplicitates & puritate verborum,
quasi ad Athenæum, & ad auditoria conue-
nitur, vt plausus circumstantium fuscitetur,
vt oratio Rhetoricæ artis fucata mendacio,
quasi quædam meretricula prodeat in publi-
cum, non tam eruditura populos, quam fa-
uorem populi quæsitura; & in modum psal-
terij, & tibiæ dulcè canentis, sensus demul-
ceat audientium , vt verè illud prophetæ
Ezechielis nostris temporibus possit apta-
ri, dicente Domino ad eum, Et factus es eis
quasi vox citharæ suave canentis , & bene
compositæ: & audiunt verba tua, & non fa-
ciunt ea .

9 Ingerere velle nonnulla, siue ea qua-
drent, siue dedeceat, quæ aliæ ipsi legerint ,
& venusta putent, aut curiosa. Id enim si tem-
erè fiat, nullo negotio à peritis deprehen-
ditur, iudicaturque Prædictor curtam ha-
bere supellecilem, qui similia in medium
proferat .

10 Nihil sibi certò constituere , quod
persuadere quis velit; neq; rationes afferre,
quibus id confirmet, amplificet, exaggeret,
aut deniq; moueat audientes : sed id solùm
promere , quod de Euangelio, vel alia qua-
piam

piam materia legerit, aut excogitarit. Idq; adeò graue impedimentum estⁱ, vt nihil ap- posite dici, fructus percipi nullus possit. Errat enim, & frustra vagatur, nihil habens cer- tum, quod petat oratio , & quo iustum diri- gat: vacuiq; abscedunt auditores, nihil do- mū reportātes, quod secū ipsi, vt oporteret, meditentur, vel quo se permotos sentiant .

Huic impedimento affine est vnde ci- mum, quod ab eodem nonnunquā deriu- tur, nō fatis ruminari, quæ dicenda sunt; nec rectē, vt ita dicā, secare (sic enim D. Paulus Rectē secantē verbum Dei, quo loco nostra versio legit, Tractantē) non instare persua- dendo, & inculcando, intellectū conuincen- do, & affectū permouendo: sed multa cur- sim dicere ad copiam ostendendā , ne Con- cionator ieiushus appareat. Quasi verò insi- stere singulis, vbi sit opus, tū prolatis exem- plis, & rationibus, quæ ducātur a similibus, & disimilibus ; à coniunctis, & contrarijs : argumentis item conquisitis à maiori ad minus, & contra; ab vtilitate, & necessitate, à delectatione , facilitate , & alijs generis eiusdem ; tum etiam loco ac tempore Scri- pturis expendendis, atque dilatandis; quasi, inquam , hic amplificandi modus inopiam arguat potius quam vbertatē , & abundan- tiā. Certē huius doctrinæ præstantissimus extitit magister S. Ioannes Chrysostomus.

Imi-

CONCIONATORIBVS. 15

12 Imitari, & exprimere velle interdū etiam quæ vitiosa sunt in nonnullis Cōcio-natoribus, quos alioquin plausus, & audi-torum frequentia celebres effecit: neq; enim res eadem cuius ētati, naturæ, conditioni, aut ingenio conuenit. Vnde nec dicenda est eloquentia, vt ait S. August. si personæ non congruit loquentis. Qui verò eiusmodi sunt, iij profecto ex insipientium sermone se pen-dere demonstrant, dū iudicium concionum ad vulgus, & auditores deferunt. quæ res multis obnoxia est incommodis, rectèq; aduersus eā differit ex professo D.Ioan.Chry-so-stomus lib.6.de Sacerdotio. Et certè mi-trū est, fieri nos velle discipulos vulgi, quod nec arte, nec iudicio, nec rerum delectu dō-cere nos potest; imo quod nec sibi constat. fit enim plerumq;, vt à diuersis diuersa pro-bentur, aut improbētur; idque vnus respuat, quod alter admittit. Quod si aliquando in vna re plures conueniant, vix vnquam id continget in laudando spiritu, efficacia, re-rum copia; sed potius in prædicanda facili-tate dicendi, memorię felicitate, aut alijs si-milibus leuioris momēti dotibus. Et tamen S.Greg. Nazianzenus, S.Chrys. & S.August. affirmant, tum se populi approbationem, consecutos, non cùm applauderetur, sed cum animis concitatis, & collacrymantibus oculis à concione discederetur.

Mo-

16 DE FORMANDIS

13 Monita non libenter audire , quasi non nisi eius artis peritissimus de ea iudicium ferre queat . Sed enim omnibus cōpertum est , alium etiam quām picturæ magistrum posse in tabula , quæ hominis speciem pictam referat , deprehendere , si naso sit obtrerto , si limis oculis , si tumidis manibus , si imparibus deniq; pedibus . Pluris autem fieri debent , ac lubētius audiri , quę quis à Superioribus , vel Præfectis concionum , cæterisque alicuius auctoritatis monebitur . Qui porro eiusmodi admonitionibus locum non dabit , hic certè nimiam sui confidentiam , rerumque suarum opinionem arguet .

14 Insenescere vitijs , quibus à primis annis quispiam assueuerit , maximè si ob ea ipsa à fuis similibus laudabatur ; adiectis ijs gratulationibus , quæ nouum oratorē non nunquam agunt præcipitem . Qua in re grauiter errant Superiores , & Præfecti , quibus ea incumbit cura , malumq; reddunt insanabile , si , dum iuuentutem excusandam , animosque erigendos potius , quām contrahendos arbitrantur , connuent in eo genere vitorum , quæ non tam ætas minuere , quā augere solet dissimulatio . Et sane iuuenibus animos addere , sed prudenter oportebit , ea laudando , quæ recta , & in bona spe sunt posita ; non tamen dissimulatis erroribus ; vt scilicet meliores euadant : & dum per ætam

CONCIONATORIBVS. 17

tēm licet, ad perfectionem rectā contēdant; Ideò cōsultissimum est, eosdem iterū post monitiones ad concionem euocare, vt nunquid emendarint, appareat. Nam alioquin h̄erebunt vitia; & inueterata, vt ferè vſu venit, fient robustiora. Nos quidem viros doctos, & graues nouimus, eosdemque Concionatores, cūm à personis magna auctoritate, sibique beneuolis, fidenter admonerentur de via concionandi sua, respondere solitos, iam sibi integrum non esse emendari, tum quod in veteri more consenuissent, tum ne post tot aënorum conciones formam eaurum commutarent, præsertim cūm priorem illam populi mirarentur.

15 Non meditari, nec animo comprehendere, ac possidere res dicendas, adeò vt non tanquam alienæ referantur, sed vñuti eius propriæ, qui dicit; qui que primum sibi persuaserit, quod alijs persuasum velit. Nisi enim ex intimo animi sensu loquatur, atque ita loqui credatur, nihil promouebit. Nam ob rem, atque vt appositè dicat, oratione indiget, motuque animi, antequam suggestum ascendat. Vnde S. August. Ipsa, inquit, Cap 15. hora iam vt dicat accedens, priusquam exerat proferentem linguam, ad Deum leuet animam sicuti tem, vt eructet, quod biberat; vel quod impleuerit, fundat.

Prima Industria sit, Præcauere diligenter,

3. cap. de la
duſtrijs.

ter, ne in errores , seu impedimenta paulò ante enumerata incurratur. Ex eorū quippe declinatione intelligetur, quid ē contrario iuuare nos queat . Dum enim illa quindecim capita percurrentur , multa proculdubio succurrent adiumenta. Exempli causa, si impedimento est incautus librorū delectus ; adiumento erit prudens electio . Si nocet inordinatum , vagumque studium ; prōderit ordo, atque constātia. Si obest lectio sacrarum Scripturarum inconsiderata , ac meditationis expers ; conduceat considerationem, ac meditationem adiungere : ad eundemque modum in reliquis.

2 Industria , Considerare quot extiterint, tum extra Societatem , tum etiam inter nos, qui litterarū studio per exiguo; nec maiori Rhetoricā præsidio, vel opinione doctrinæ fulti; at spiritu feruentes , & ad cor loquētes, facilia quædam, & utilia proferentes , non modo in Indijs, remotisque, ac barbaris regionibus, sed etiam in Europa , & præcipuis quidem ciuitatibus , non fructuosè tantum, sed etiam iucundè, cum approbatione, & nominis celebritate auditī fuerint . Hæc porro experientia demonstrat, quo loco summa rei consistat .

3 Scripturas meditari attentiūs , varia obseruare loca , & inter se conferre : alter enim subinde locus ab altero declaratur ,
exor-

CONCIONATORIBVS. 19

exornatur, vim & spiritum mutuatur; per legendō scripta Sanctorum Patrum super proposito loco, superque alijs, quæ ad eundem ipsi locum afferunt; perpendendo quis sensus literalis, (nam quæ hoc sensu nituntur suasiones, plurimum efficacitatis habere solent) quis sit allegoricus, quis moralis, seu tropologicus, quis anagogicus. Et ex hoc multiplici sensu quis potissimum, & quatenus ad rem faciat, quis prætermittendus, quis verbo solum promendus, quis verò expendendus, atque ad persuadendū dilatandus, citato auctore, qui locum appositiè ad id, de quo agitur, exponat. hic simul versionum consideranda varietas, adhibito contextu Hebræo, vel Græco; sed vulgatae editioni semper adhærendū, alijs verò utendum quatenus propositi loci proprietatem reddunt illustriorem, vel vim atque emphasis augent. Exempli gratia, ubi nostra versio habet Psalm. Diligam te Domine fortitudine mea, in Hebræo fonte vocabulum est, quod significet, quasi in visceribus condere, aut ex intimo animi sensu amare. Quod placitum est, quanto vim & affectum maiore expressimat, quam illud, Diligam. Et tamen ad vitandam ostentationē, eiusve suspicionem, non multæ huiusmodi significationes diuersæ, vt quinque, aut sex, sed paucæ omnino proferentes in medium. Ac videndū, ne dum

multæ

20 DE FORMANDIS

multæ afferuntur , eodem tamen omnes recidant; aut minutatim nimis, quod in schola potius magistrū decet, exponantur. Nam interdum magna ingeritur vocum, ac notationum varietas, quæ vt ad propositā questionem haud magnopere facit, ita sanè molestā est; nec vitiosa minus, quam damnsa.

4 E pluribus rerum capitibus duo , vel tria præcipua sibi deligere, quibus insistat, quæve persuadenda constituat ; veluti elemosynam , orationem, frequentem usum Sacramentorum: aut certè dissuadenda, veluti auaritiam, odium, sensualitatem . Hæc verò capita amplificare, exaggerare, inculcare ad persuadendum oportebit , adhibitis rationibus , quæ & intellectum conuincant, & affectum permoueant.

5 Vitium quoddam declinare, quo peccatorum emendatio plurimū impeditur . Id autem est, quod quidam Cōcionatorum , vt reprehensionem illigant certis sententijs, atque conceptibus; satis habent eos semel , iterumve protulisse : neque curant sæpe, ac varijs modis vitiorum castigationem inculcare; eademque vrgere, ac tamdiu infestari, mutatis tamen rationibus , ac stimulis , donec paulatim radicitus euellantur . Quia in re vehemens fuit D. Ioannes Chrysostomus. exempli causa aduersus Iuramentum, luxum, auri & argenti profluentiam, sensu-

lita;

CONCIONATORIBVS. 21

litatem, luxuriam, abusum Sacramentorum, Communionis infrequentiam, & alia digenit multa.

6 Cauere sibi ab humano respectu, qui vitandæ offenditionis causa reprehensionum libertatē, ac fiduciam infringit. Quanquam videndum pariter, ne per speciem libertatis vlo modo perstringatur aut particularis quisquam, aut status publicus, veluti Prælatorius, aut Magistratus. Possunt enim ex circumspectione, & prudenti consideratione, quæ videbuntur peccata vniuerse redargui, dilata correctione, quæ personā attingeret, vsquedum, si opus erit, priuatim fiat.

7 Non videtur laudanda eorū diligētia, qui concionem perscribunt integrā, atque ad verbum mādant memorīæ. Nam præterquam quod vt populus probè intelligat, ac percipiāt, quod dicitur, versandū est, auctōre S. Augustino; quod agitur mul- Cap. 10.
timoda varietate dicendi, quod in potestate non habēt, qui præparata, & ad verbum memoriter retenta pronunciant: certum est dici efficaciter eo modo, ac penitus inseri vix quicquam posse. Id vērò si animaduertat auditor (quod proclive est) tum certè illud tanquam serium, aut ex animo dictum non habet, nec magni facit. Adde quod oratio artificiosè contexta, & elaborata seipsum prodit; semperque veretur

Con-

22 DE FORMANDIS

Concionator , ne si vel vna periodus , aut etiam particula memoria excidat , totus ruat orationis contextus . Quæ res quantopere dicendi vim retardet , credi vix potest . Nec propterea tamen dicendum ex tempore , non præmeditatis rebus , ac modo , quo exponendæ sunt .

8 Iuuerit redigere ad communes locos , atque ad certa rerum capita reuocare quæcumque sparsim legútur , ut præsto sint , quotiescumque instruere concionem , aut exornare quis volet .

9 Præ ceteris Sanctis Doctoribus familiarem sibi reddere S. Ioannem Chrysostomum , qui nō solùm res ipsas edocet , verùm etiam rationem easdem pertractandi , amplificandi , ac demum persuadendi .

10 Accuratè obseruare Instructionem quam pro Concionatoribus perscripsumus . nominatim verò §. 2.3.4. Creditur etiam è re Iuniorum fore , si quis insignem cuiuspiam Sancti concionem in manus sumat , quam patro sermone veluti suam exprimat : sed huius rei modū , ut sit utilis , considerare sedulò debebit Superior , ac Præfectus concionum ; atq; ex Vrbe fortasse aliquid aliquando speciatim monebitur .

11 P. Carolus Regius ad usum , & instructionem Concionatorū Societatis per commodum , atq; vberem nostro iussu librū

con-

C O N C I O N A T O R I B V S . 43

conscriptis . P. item Mazarinus alium ea
iusdem argumenti tractatū breuissimum
quidem, sed methodo, & præclaris monitis
commendabilem . Fuit vterq. in munere
concionandi apprimè exeritatus . Quo
circa faciēdum, vt quæ ab utroque scripta
sunt , ea diligenter à nostris atque utiliter
perlegantur .

12 Superiores deniq; in eam curam, vt
in rē maximī momēti studiosissimè incum-
bent, vt magna habeatur ratio studiorum,
ac modi studendi, temporis item, ac spiri-
tus . Ut aptus diligatur Præfectus concio-
num, eiusq; officij executio urgeatur . Seriæ
adhibeantur monitiones ad emendationē,
curiosique ac leues, nisi emendent sese, re-
moueantur . Enim verò nisi hæc diligentius
currentur in posterum, suppetent quidem
(ita potissimum diuina opitulante gratia)
non pauci, neq; infructuosi Concionatores;
sed non tam vi institutionis, quam naturæ
munere, aut applicatione animi, & spiri-
tus ardore, dum se quisque per se promo-
uere contendit . Cæterum si institutio ma-
gistra, & dux accesserit, tūm verò & ad
absolutionem, & ad numerum Conciona-
torum accessionem magnam fecerimus .

Atque hæc sunt, quæ de proposito argu-
mento mihi occurrabant . Supereft vt ea
per suam Prouinciam Reuerentia Vestra

CQM-

24 DE FORMANDIS
communicet, atque obseruanda curet diligenter. Sic omnium precibus, & sanctis
sacrificijs me commendo. Gratia Domini
nisi nostri Iesu Christi cum omnibus vobis.
Roma. 28. Maij 1613.

LAVS D E O.